

CÜBEYL

CÜBEYL

(الجبيل)

Suudi Arabistan'ın
en önemli sanayi şehri.

Ayneyn adıyla da bilinen Cübeyl, Basra körfezi kıyısında ve Re'sitennûre'nin kuzeyindedir. Kıyıda birkaç yüz metre açığta bulunan kayalık küçük adaya el-Cübeylü'l-bahrî, şehirden 12 km. kadar güneyde bulunan tepeye de el-Cebelü'l-berri denir. Âl-i Bû Ayneyn kabilesi mensuplarının ifadesine göre bölgeye ilk olarak Benî Temîm kabilesinden dedeleri Huveylid b. Abdullah b. Dârim yerleşmiş ve kabilesi civarda bulunan iki pınardan dolayı "Ayneyn" adını almıştı. Bu yörede bir ara Abdülkays kabilesine bağlı kişilerin de yerleşmiş olduğu söylenmektedir. Sonradan bir yerleşim merkezi olarak adına rastlanmayan bölgeye, ilk tesbitlere göre 1911-1912 yıllarında Katar tarafından Âl-i Bû Ayneyn kabilesi mensupları gelerek yerleşmişlerdir. Bu yeni iskânın, Osmanlı Devleti'ne ait Katar yarımadasında çıkan bir ihtilâfın halli için merkezden verilen müsaadeyle gerçekleştiği bilinmektedir. Daha sonra 1913'te Lahsâ (Hasâ) bölgesi Suûdî hânedanının kurucusu Abdülazîz b. Suûd tarafından ele geçirildi ve 26 Aralık 1915 tarihinde İngiltere ile yapılan antlaşma uyarınca Cübeyl de aralarında olmak üzere Lahsâ, Necid ve Katîf bölgeleri resmen Suûdî Krallığı'na bağlandı.

Önceleri inci avcılığı yapılan ve civarda tutulan balıklarla ticarî malların içirilene naklinde önemli bir liman olan Cübeyl, sonradan yakınında Demmâm şehrinin kurulmasıyla canlılığını kaybetti;

1960 yılında sadece 4200 kişinin yaşadığı sade bir liman şehriydi. Ancak petrol bulunan Zahran (Dahrân) bölgesine yakınlığı sebebiyle beş yıllık kalkınma planlarına dahil edilerek 1970'li yıllarda tekrar ağırlık kazanmaya başladı. 1974'te nüfusu 7661'e ulaştı. Bugün 30.000 civarında nüfusu bulunan Cübeyl Suudi Arabistan'ın beş yıllık kalkınma planlarında önemli bir yere sahiptir. Hükümetin körfez kıyısında sanayi yatırımlarına öncelik verdiği şehir ve bölgelerin başında Cübeyl ile Demmâm, Kızıldeniz kıyısında da Yenbû gelmektedir. 1970 yılından başlayarak beş yıllık planlarla düzenlenen sanayileşme hareketi içinde ikinci dönem (1975-1980) için Cübeyl ve Yenbû şehirlerine 70 milyar dolarlık yatırım yapılması öngörülmüştür. Yenbû'a nisbetle daha büyük yatırımlara yer verilen Cübeyl'de petrole dayalı elektrik üreten tesislerle bunlara bağlı petrol rafinerileri, petrokimya tesisleri, alüminyum ve demir haddehaneleriyle bu sanayi kuruluşlarına hizmet verebilecek modern bir liman yapılmıştır.

1985 yılında Suudi Arabistan Ziraî İlaçlar Şirketi (The Saudi Arabian Fertilizer Company = SAFCO) ile Suudi Ana Endüstriler Şirketi (The Saudi Basic Industries Corporation = SABIC) ortak olarak günde 1500 ton amonyak üretecek dev bir tesisin kuruluşunu gerçekleştirdiler. Böylece 1980 yılında dünya petrokimya pazarının % 2'sine sahip olan Suudi Arabistan bu payını 1990'da % 6'ya çıkarmış oldu. 1986'da Cübeyl'deki Suudi Arabistan Ziraî İlaçlar Şirketi'ne bağlı tesisler 208.000 ton amonyak, 84.000 ton sülfürik asit ve 18.600 ton melamin üretimi gerçekleştirmiştir.

1977 yılında Cübeyl'de kurulan dünyanın en büyük deniz suyunu arıtma tesisleri, başta Riyad olmak üzere iç kesimlerdeki şehirlerin su ihtiyacını karşılar. Çalışmakta olan Demmâm-Riyad arasındaki 571 kilometrelik ve Riyad-Hüfûf arasındaki 322 kilometrelik demiryolları hatlarına ilâve olarak 90 kilometrelik Demmâm-Cübeyl hattının planları yapılmıştır. Şehirde bir de havaalanı vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Bekrî, *Mu'cem*, III, 986; *Delîlü'l-Halîc* (Coğrafya), II, 824; Hamed el-Câsir, *el-Mu'cemü'l-Coğrafi li'l-bilâdi'l-Arabiyye es-Su'adiyye el-muntakati's-şarqiyye*, Riyad 1399/1979, I, 368-369; *Middle East and North Africa*, London 1987, s. 674-679; *Arabian Boundaries. Primary Documents 1853-1957* (ed. R. Schofield — G. Blake), Oxford 1988, II, 91; *Atlasü'l-müdüni's-Su'adiyye* (nşr. Vezâretü's-Şuûni'l-Belediyye ve'l-Karaviyye), Riyad 1409, s. 48; H. W. Alter, "al-Djubayl", *El²* (İng.), II, 568-569.

MUSTAFA L. BİLGE

CÜBEYR b. MUT'İM

(جبير بن مطعم)

Ebû Muhammed (Ebû Adî)
Cübeyr b. Mut'im b. Adî b. Nevfel
b. Abdimenâf el-Kureşî
(ö. 59/678-79)Nesep konusundaki
bilgisiyle tanınan sahâbî.

Soyu Abdümenâf'ta Hz. Peygamber'le birleştiğinden Resûl-i Ekrem'in amcaoğullarından sayılır. Nevfeloğulları'nın ve Kureys'in eşrafından olduğu için Câhiliye devrinde ve İslâm döneminde büyük bir itibara sahipti.

Babası Mut'im b. Adî Bedir Gazvesi'nden bir süre önce müşrik olarak ölmesine rağmen Mekke döneminde Hz. Peygamber'e iyilik etmiş ve ona destek olmuştu. Buna rağmen Cübeyr'in uzun süre İslâmiyet'e düşman kaldığı anlaşıyor. Nitekim hicretten önce Dârünnedve'de Hz. Peygamber'in öldürülmesine karar verildiği zaman Nevfeloğulları'nın temsilcilerinden biri de Cübeyr idi. Bedir Gazvesi'ne müşriklerin safında katıldı. Daha sonra esirlerin serbest bırakılması konusunda Hz. Peygamber'le görüşmek üzere Medine'ye gitti. Mekke'ye dönüşünde Bedir yenilgisinin intikamını almak için Kureys kervanından elde edilen kârın dağıtılmayarak savaş hazırlıklarına sarfedilmesini Ebû Süfyan'a teklif edenler arasında o da vardı. Ayrıca çevreden yardım sağlamak üzere meşhur şair Ebû Azze'yi ısrarla, hatta tehditle harekete geçirmiş, kölesi Vahşî b. Harb'e, Bedir'de amcası Tuayme b. Adî'yi öldüren Hamza'yı ortadan kaldırdığı takdirde kendini hürriyetine kavuşturacağını vaad etmişti. Uhud'da Vahşî Hz. Hamza'yı şehid edince Cübeyr çok sevinmişti. Daha sonra Rec' faciasında esir alınan Hubeyb'i Mekke'de eziyetle öldürenlerden biri de oydu.

Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Cübeyr eski düşmanlığından vazgeçmiş, 628'de müslüman olmuş, hatta bir rivayete göre Hayber'in fethine katılarak Hz. Peygamber'den kabilesine ganimetten pay vermesini istemiştir. Mekke'nin fethi sırasında İslâmiyet'i kabul eden **tulekâ** dan olduğu da söylenir. Daha sonra İslâm ordusuyla beraber Huneyn Gazvesi'ne katılmış ve **müellefe-i kulûb** dan sayılarak kendisine bol miktarda ganimet verilmiştir.

Hz. Ömer divanı oluştururken **ensâb** imindeki bilgisinden dolayı Cübeyr'e de bu işte görev vermişti. Cübeyr Hz. Ömer

Cübeyl

